

משק הבקר והחלב

פברואר 1977

147

שבט תשל"ז

יוצא לאור על-ידי התאחדות מגדלי בקר בישראל, תל-אביב, רחוב ארלוזורוב 25, טלפון 243034

על הפרק

צריכת החלב ומוצריו בארץ —

בהקשר ל"מלחמה" ולתעמולה המתנהלות בעתונות נגד צריכתם

הקדמה

בתקופה האחרונה מתנהלות מעל דפי העתונות, במאמרים ובמודעות פירסומת, תעמולה רבתי נגד הגברת צריכת החלב ומוצריו, ובעיקר החמאה (גם נגד ביצים). לכך יש להוסיף, שהועלתה הצעה להגדיל את תכולת השומן בחלב השתיה מ-2.8% ל-3.0% והיא הוכשלה, בין היתר, על-ידי גורמים הטוענים לבריאות הציבור. נדמה לי, שלא נעשה מספיק מצידם של מייצרי החלב ומשווקיו להשיב מלחמה שעה. ברצוני להביא מעט נתונים על מצב צריכת החלב ושומן החלב בארץ ובארצות אחרות, כדי להראות את האבסורד וחוסר ההיגיון בטיעונם של אלה הכותבים ולוחמים נגד החלב, החמאה ומוצרי החלב, ואולי, בעיקר, כדי להגביר את הכרת היצרנים בצדקתם.

מצב הייצור והשיווק

כל החלב הרזה נצרך בתקופה האחרונה ויש אף אפשרות להוצרות מחסור, ושוב מדברים על הצורך בייבוא אבקת חלב. נוצר עודף של שומן חלב, ולפי סיכומי המרכז החקלאי הגיע עודף זה בתשל"ז ל-620 טון, ואילו המתכננים צפו לעודף של כ-2,000 טון בשנה. עודפי השומן נמכרים במחירים של מרגרינה לארצות המזרח התיכון. על הכוונה להגביר את השימוש בשומן החלב בארץ בחלב השתיה, כחמאה ובמוצרי החלב, כדי להתגבר על בעיית עודפי השומן, יצא זעמם של כותבי המאמרים השונים.

החלב במזון והנזק האפשרי ממנו

נדמה לי, שאין טעם לכתוב כאן מאמר הלל לחלב ולמוצריו ונסתפק רק במספר עובדות הידועות לכל והן, שהחלב הוא מהמזונות הבודדים שהינם כמעט מושלמים ואפשר להתקיים עליהם כמזון בלעדי במשך שבועות ואף חדשים. החלב עני מאוד בברזל וזה הגורם היחיד שיש צורך להוסיפו. החלב עשיר בכל הויטמינים וגם במינרלים, בעיקר בסידן וזרחן. חלבון החלב הוא בעל ערך ביולוגי רב מאוד (כמעט 100) ושומן החלב קל מאוד לעיכול, כי הוא בנוי מחומצות שומניות קצרות שרשרת, ונדמה שאין מי שיחלוק על התכונות האלה. בנוסף לכך החלב הוא מזון טעים בצורותיו השונות, אבל על טעם וריח אפשר להתווכח. אין גם ויכוח, וידוע לכל, שעודף של מזון או חומר מזון, ויהיה המזון הטוב ביותר, עלול לגרום נזקים. הכלל של חשיבותה של הזנה מאוזנת נכון לגבי כל בעלי החיים, כולל בני-אדם. אעיר

כאן, שלפי מיטב ידיעתי לא נקבעו בשום כינוס מוסמך כל המלצות לגבי השימוש האופטימלי או המקסימלי בחלב ומוצריו עבור סוגים שונים של אוכלוסיה ועבור גילאים שונים. אפשר רק להתייחס למצב היחסי של הצריכה אצלנו, בהשוואה לארצות אחרות, ולהווכח, שהצריכה בישראל היא נמוכה, יחסית, ובמקום לדבר על צמצומה ולכתוב על הסכנה של עודפים היה צריך לעודדה.

צריכת החלב בארץ בהשוואה לארצות אחרות

צריכת החלב הכללית (חלב ומוצרי חלב) בארץ היא, בממוצע, כ-170 ליטר לנפש בשנה, מזה כ-70 ליטר כחלב שתיה (כ-0.465 ליטר צריכה כללית וכ-0.195 ליטר חלב שתיה לנפש ליום). צריכת חלב זאת שווה לערך לרמת הצריכה בטורקיה ויוון. ככל שמדינה היא מפותחת יותר ורמת החיים בה גבוהה יותר, כן צריכת החלב ומוצריו בה גבוהה יותר; וזו מגיעה בארצות הברית ומערב אירופה, בממוצע, ל-270—280 ליטר לנפש בשנה, ובארצות אחדות אף עוברת את ה-300 (סקנדינביה). לכך יש להוסיף, שחלב השתיה המשווק בארצות אלה מכיל מעל 3.5% שומן ולא 2.8% כפי שנהוג אצלנו, בעוד צריכת חלב השתיה כמעט כפולה משלנו. בנוסף — אפשר לקנות חלב שמן יותר, אך גם חלב רזה יותר. להלן טבלה הכוללת נתונים על צריכת החלב במדינות שונות.

צריכת חלב ומוצרי חלב ב-17 ארצות ב-1972 (ק"ג לנפש בשנה).

הארצות	ס"ה חלב (1)		חלב ניגר (1)		חמאה ק"ג		גבינות ק"ג		גרם שומן ליום (2)	
	כמות (1)	דירוג	כמות (2)	דירוג	כמות	דירוג	כמות	דירוג	כמות	דירוג
אוסטריה	347	11	155	8	5.84	12	4.35	14	33	12
אוסטרליה	391	8	140	10	8.70	4	4.17	15	38	9
איטליה	194	17	74	14	1.59	17	9.24	5	19	17
אירלנד	544	3	210	3	12.19	3	2.76	16	52	3
אנגליה	364	9	155	8	7.20	7	5.39	12	35	10
ארה"ב	254	16	117	12	2.22	15	5.98	9	24	16
בלגיה	323	13	66	16	6.70	10	8.24	8	31	14
גר. המערבית	302	15	71	15	7.11	8	5.80	10	43	4
דנמרק	435	7	182	4	8.56	6	11.10	2	42	7
הולנד	307	14	146	9	1.90	16	9.06	6	29	15
ישראל	170	18	70	18	1.00	18	—	—	13.3 ב 15.4 א 18	18
נורבגיה	446	5	246	1	4.94	14	9.33	4	43	4
ניו-זילנד	548	2	180	5	17.71	1	4.35	14	53	2
פינלנד	564	1	231	2	14.00	2	5.53	11	54	1
צרפת	448	4	88	13	8.61	5	14.54	1	43	4
קנדה	344	12	126	11	6.66	11	5.21	13	33	12
שוודיה	357	10	167	6	5.62	13	8.88	7	34	11
שוויצריה	439	6	162	7	7.07	9	10.28	3	42	7

(1) חלב ניגר ומוצרי חלב על בסיס חלב מלא.

(2) לפי 3.5% חלב "1".

(3) לפי: א. 3.3×170 .

ב. 170 — 2,000 טון שומן עודף.

אין נתונים על הטווח בצריכה של סוגי אוכלוסיה שונים, אבל יש תמיד כאלה הצורכים הרבה יותר או הרבה פחות מהממוצע, ויתכן שיש בארצות אלה קבוצות אוכלוסיה, שרמת ההזנה שלהן בכללותה היא גבוהה מדי, וזה כולל צריכה רבה מדי של חלב ומוצרים.

שומן החלב

צריכת שומן החלב באירופה היא, בממוצע, 7 ק"ג (בין 3 ל-7) לנפש בשנה. בארץ הצריכה הממוצעת היא כ-1 ק"ג חמאה שהם 800 גרם שומן (2.2 גרם ליום בהשוואה ל-19.2 גרם, בממוצע, באירופה). כאן הפער הוא גדול בהרבה מאשר בחלב שתיה. לכך יש להוסיף את הצריכה הרבה יותר של שומן חלב במוצרים השונים (גלידה מכינים משמנת).

מהות הבעיה

הבעיה הקיימת היא הפער בין צריכת החלב הרזה וצריכת שומן החלב, שהסתכם בשנת תשל"ו בכ-620 טון חמאה ולפי התכנון עלול היה להגיע לכ-2,000 טון חמאה בשנה אם ייוצר כל החלב הרזה הנצרך בארץ.

כידוע, עודפי השומן נמכרים לארצות המזרח התיכון במחיר של מרגרינה. השאלה היא האם השוק המקומי יכול לקלוט כמויות אלה, כאשר מתייחסים לאוכלוסיה היהודית בלבד. הבעיה היא של כ-0.21 ק"ג לנפש לשנה (פחות מ-0.6 גרם לנפש בממוצע ליום). אם נביא בחשבון גם את האוכלוסיה הערבית בתחום הקו הירוק, או אף מחוצה לו, הכמות היא הרבה יותר קטנה. יש להביא בחשבון את העובדה, שכמויות שומן אלה מיוצרות ממילא וצריכתן באה, לפחות בחלקה, על חשבון המרגרינה (גם כן שומן רווי) העולה דולרים רבים, כי מייצרים אותה מפולי סויה מיובאים.

סיכום

צריכת החלב ומוצרים, ובעיקר שומן החלב, לנפש בארץ קטנה בהרבה מזו המקובלת בארצות המפותחות אליהן אנו שואפים להידמות. בנוסף לכך — חלק גדול מהאוכלוסיה בארץ צורך כמות פחותה בהרבה מהממוצע. מכאן, שאין להתבסס על דיעות ומאמרים מארצות שפע אלה על הנזק האפשרי (לא מוכח) הנגרם כתוצאה מצריכת עודפים של שומן חלב ומוצרי חלב ולהגביל אצלנו את צריכת השומן של האוכלוסיה. נהפוך הוא — בחלק גדול של האוכלוסיה רצוי וחיוני להגדיל את צריכת החלב ומוצרים. אשר לעודפי השומן הקיימים בארץ — כמותם קטנה יחסית ולקליטתם לא יכולה להיות כל משמעות מבחינת הנזק לבריאות (מקסימום 2 גרם שומן לנפש ליום), ולחלק מהאוכלוסיה הוא יביא תועלת בריאותית — ולמדינה תועלת כלכלית. אין ספק, שכדאי למכור את שומן החלב, הנוצר ממילא כחלק מהחלב, לאוכלוסיה בארץ תוך החלפת ייבוא במקום ליצאו בהפסד רב לחו"ל.

בנימין לב

המחלקה לבקר, ש.ה.מ.,
משרד החקלאות